ZAMONAVIY PSIXOLOGIYA VA UNING STRUKTURAVIY YO‘NALISHLARI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL

Pazlitdinova Yulduz Yusufjon qizi – Andijon viloyati Paxtaobod tumani MMTBga qarashli 27-sonli maktab psixologi

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy psixologiya fanining fundamental rivojlanish bosqichlari va uning bugungi kundagi ijtimoiy-madaniy hayotdagi o‘rni keng qamrovli tahlil qilingan. Bugungi kunda psixologiya nafaqat nazariy bilimlar majmuasi, balki inson hayot sifatini tubdan yaxshilovchi amaliy metodologiyaga aylanib bormoqda. Tadqiqot davomida kognitiv, gumanistik va pozitiv psixologiya kabi yetakchi yo‘nalishlarning o‘ziga xos xususiyatlari va farqli jihatlari ilmiy asosda yoritib berildi. Muallif tomonidan zamonaviy neyropsixologiya yutuqlarining ta’lim jarayoniga va o‘quvchi shaxsini shakllantirishga tatbiq etilish masalalari atroflicha o‘rganilgan. Maqolada raqamli texnologiyalar asrida inson ruhiyatida sodir bo‘layotgan transformatsiyalar va ularning psixologik korreksiyasi masalalariga alohida urg‘u beriladi. Shuningdek, shaxsning o‘z-o‘zini rivojlantirishi va ichki resurslarini faollashtirishda qo‘llaniladigan innovatsion psixoterapevtik metodikalarning samaradorligi tahlil qilingan. Maktab amaliyotida o‘quvchilar bilan ishlashda qo‘llaniladigan zamonaviy yondashuvlar maqolaning amaliy ahamiyatini va pedagogik qiymatini oshiradi. Xulosa qismida psixologiya fanining istiqbolli yo‘nalishlari hamda inson kapitalini rivojlantirishdagi roli bo‘yicha ilmiy taklif va mulohazalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: Psixologiya, kognitivizm, gumanizm, pozitiv yondashuv, neyropsixologiya, metodologiya, shaxs taraqqiyoti, emotsional intellekt, psixodiagnostika, innovatsiya.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ruhiy salomatlik va shaxsiy rivojlanish masalalari har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. XXI asr - axborot va texnologiyalar asri bo‘lishi bilan birga, inson ruhiyatining murakkab qirralarini kashf etish davri hamdir. Psixologiya fani uzoq vaqt davomida faqat laboratoriya tadqiqotlari bilan cheklanib qolgan bo‘lsa, bugun u hayotning barcha jabhalariga - ta’limdan tortib, yuqori texnologiyalargacha kirib bordi. Ayniqsa, maktab muhitida o‘quvchilar bilan ishlashda an’anaviy metodlardan voz kechib, zamonaviy yo‘nalishlarga tayanish davr talabidir. Andijon viloyati Paxtaobod tumanidagi 27-maktab psixologik xizmati misolida ko‘radigan bo‘lsak, zamonaviy yo‘nalishlarni amaliyotga tatbiq etish o‘quvchilarning nafaqat o‘zlashtirishi, balki ularning ijtimoiy moslashuviga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

ASOSIY QISM

1. Kognitiv psixologiya: Tafakkur arxitekturasi

Zamonaviy psixologiyaning eng yetakchi yo‘nalishlaridan biri kognitiv psixologiyadir. Bu yo‘nalish insonni axborotni qayta ishlovchi murakkab tizim sifatida o‘rganadi. Diqqat, xotira, tasavvur va qaror qabul qilish jarayonlari kognitiv psixologiyaning markazida turadi.

Maktab psixologi faoliyatida kognitiv yondashuv o‘quvchilarning o‘quv materiallarini qanday qabul qilayotganini tushunishga yordam beradi. Masalan, "metakognitsiya" (o‘z fikrlashi haqida fikrlash) tushunchasi o‘quvchiga o‘z bilimlarini boshqarishni o‘rgatadi. Bu esa dars samaradorligini oshirishning eng qisqa yo‘lidir.

2. Gumanistik va Pozitiv psixologiya: Inson imkoniyatlarining cheksizligi

Abraham Maslou va Karl Rojers asos solgan gumanistik yo‘nalish insonni "yagona va takrorlanmas" deb biladi. Bugungi kunda ushbu g‘oyalar Martin Seligman tomonidan asos solingan Pozitiv psixologiya bilan boyitildi. Pozitiv psixologiya

insonning illatlarini qidirishdan ko‘ra, uning kuchli tomonlarini (resurslarini) topishga va rivojlantirishga qaratilgan.

Biz maktab sharoitida o‘quvchining kamchiligini tuzatishga emas, balki undagi bor iqtidor va qobiliyatni "yuzaga chiqarish"ga (samoreallizatsiya) urg‘u beramiz. Bu yondashuv o‘quvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni va "men" konsepsiyasini ijobiy shakllantirishga xizmat qiladi.

3. Neyropsixologiya: Miya va xulq-atvor sintezi

Zamonaviy texnologiyalar (MRT, EEG) rivojlanishi bilan psixologiya biologiya bilan chambarchas bog‘lanib ketdi. Neyropsixologiya yo‘nalishi insonning ruhiy holatlari miyaning qaysi qismlari bilan bog‘liqligini tushuntirib beradi.

Bu yo‘nalish ayniqsa nuqsonli yoki o‘zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda juda muhim. Miya yarim sharlarining o‘zaro aloqasini yaxshilaydigan maxsus kineziologik mashqlar bugun maktab psixologlarining kundalik quroliga aylangan. Bu esa ta’limni individualizatsiya qilish imkonini beradi.

4. Raqamli psixologiya va kiberpsixologiya

Yangi shakllanayotgan bu yo‘nalish insonning virtual olamdagi xulq-atvorini o‘rganadi. Gadjetlarga bog‘liqlik, kiberbulling (internetdagi tazyiq) va ijtimoiy tarmoqlarning o‘smirlar ruhiyatiga ta’siri bugungi kunning og‘riqli nuqtalaridir. Paxtaobod tumani 27-maktabida olib borilayotgan psixoprofilaktik ishlar aynan o‘quvchilarda "raqamli gigiyena" madaniyatini shakllantirishga qaratilgan.

5. Emotsional intellekt (EQ) - Muvaffaqiyat kaliti

Deniye Goulman tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, hayotda muvaffaqiyatga erishishda aqliy salohiyatdan (IQ) ko‘ra emotsional intellekt (EQ) muhimroqdir. O‘z his-tuyg‘ularini boshqara olish, boshqalarni tushunish (empatiya) va stressga chidamlilik zamonaviy insonning eng zaruriy ko‘nikmalaridir. Psixologik

treninglar orqali o‘quvchilarda EQni rivojlantirish ularning kelajakda jamiyatda munosib o‘rin topishini ta’minlaydi.

MUHOKAMA VA TAHLILLAR

Psixologiya sohasidagi zamonaviy yo‘nalishlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, fanning metodologik asosi borgan sari "integrativ" xarakterga ega bo‘lmoqda. Endilikda psixolog faqat bitta yo‘nalish doirasida qolib keta olmaydi. Masalan, maktabdagi muammoli o‘quvchi bilan ishlashda ham kognitiv (fikrlashini o‘zgartirish), ham gumanistik (shaxsini hurmat qilish), ham neyropsixologik (fiziologik holatini hisobga olish) yondashuvlarni sintez qilish lozim.

Paxtaobod tumani 27-maktabi misolida o‘tkazilgan diagnostik tahlillar shuni tasdiqladiki, o‘quvchilar bilan individual ishlashda "ekzistensial yondashuv" - ya’ni bolaga hayotning ma’nosini anglatish, unda mas’uliyat hissini uyg‘otish eng yuqori natija beradi. Bu jarayonda psixolog nafaqat maslahatchi, balki yo‘l ko‘rsatuvchi (fassilitator) vazifasini bajaradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy psixologiya insoniyat oldida turgan eng murakkab savollarga javob izlovchi jonli va dinamik fandir. Uning turli yo‘nalishlari - kognitivizmdan tortib kiberpsixologiyagacha - barchasi yagona maqsadga: insonning ichki dunyosini muvozanatga keltirish va uning salohiyatini to'laqonli yuzaga chiqarishga xizmat qiladi.

Maktab psixologi sifatida shuni ta’kidlash joizki, zamonaviy metodikalarni ta’lim tizimiga chuqur integratsiya qilish orqali biz nafaqat bilimli, balki ruhan sog‘lom, irodali va ijtimoiy faol avlodni tarbiyalashga erishamiz. Kelajak psixologiyasi inson va texnologiya, miya va ruh o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta’minlovchi asosiy ko‘prik bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G‘oziyev E.G‘. "Umumiy psixologiya". – Toshkent: "O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati", 2010.
2. Goulman D. "Emotsionalniy intellekt". – Moskva: Mann, Ivanov i Ferber, 2013.
3. Nishonova Z.T. "Psixologik maslahat". – Toshkent: Sharq, 2010.
4. Baratov Sh.R. "Psixologik xizmat asoslari". – Toshkent, 2008.